

RESTAURÁTORSKÝ ZÁMĚR
SOUSOŠÍ UKŘIŽOVÁNÍ – JANOV U LITVÍNOVA

Vypracoval: Libor Pisklák akad.sochař

2025

Údaje o památce

Název objektu:	Sousoší Ukřižování k.č. 1000155862 rej.č. 43551/5-342
Lokace:	Ústecký kraj, okres Most, obec Litvínov – Janov u Litvínova
Doba vzniku:	1765
Materiál :	pískovec
Objednatel:	Město Litvínov

Kvalitní barokní sousoší z roku 1765 má ojedinělý koncept ve spojení motivů Kalvárie, Nejsvětější Trojice (ta dnes již chybí) a očiště (reliéf na soklu). Vlevo od krucifixu stojí P. Marie, druhá socha chybí. Místy jsou zachovány zbytky polychromie.

Popis

Socha stojí na dvou kamenných stupních – dolní je širší a vyšší, horní užší a nižší. Oba stupně mají přední a zadní stranu mírně konkávní, rohy jsou zubovitě vybrané. Sochu tvoří sokl a vlastní sousoší Ukřižování. Sokl má poměrně vysoký podstavec, na přední a zadní straně s předstupující střední částí. Směrem nahoru se podstavec dvakrát zužuje, následuje konvex-konkávní přechod a horní zaoblená římsička. Vlastní sokl má rovněž vpředu a vzadu předstupující střed, na bocích je mohutná voluta – větší závit má dole – směřuje ke středu – menší pak nahoře, směřující vně. Povrch boku voluty je opatřen kanelací. Na přední stěně soklu se v dolní polovině nachází vybrané orámované pole, nahoře oblé. V tomto poli je reliéf, znázorňující očištěc. Zde jsou zpodobněny čtyři lidské postavy, stojící v šlehajících plamenech; postava levá a třetí zleva jsou vyšší. Na levé straně je muž, stojící z poloprofilu – z hlediska pozorovatele směřuje doprava. Pravá ruka, ohnutá dolů v lokti, spočívá u těla, levá – rovněž ohnutá – je vysoko zdvižená. Muž má polodlouhé vlnité vlasy, sčesané z čela. Postava druhá zleva je zobrazena čelně, oběma rukama se drží za hlavu (v oblasti uší, pod vlasy). Také osoba třetí zleva stojí en face, obě ruce, lehce v lokti ohnuté, jsou vysoko zdvižené (dlaně jsou otevřené směrem dopředu). Vlnité vlasy jsou sčesané z čela, na bradě je plnovous (?). Ústa naznačují mírný úsměv (?). Na pravé straně výjevu je muž, znázorněný z poloprofilu – z hlediska pozorovatele směřuje doprava. Obě ruce, ohnuté v lokti, jsou sepjaté (dlaně má zhruba v úrovni ramen). Muž má vlasy sčesané z čela a špičatý plnovous. Celé pozadí scény vyplňují další šlehající plameny (na starší fotografii je patrné, že před reliéfem byla mřížka s diagonální sítí – dnes chybí). Nad polem s očištěm se nachází symetrická kartuše čtyřlaločnatého tvaru – s okrajem, opatřeným četnými výžlabky. Kartuše je prázdná. Nad ní je umístěna reliéfní mušle, dole s ozdobným akantem. Vedle mušle je vyrytý letopočet – vlevo od ní „17“, vpravo pak „65“. Sokl ukončuje mohutná, bohatě profilovaná římsa, vpředu a vzadu se uprostřed – stejně jako stěna soklu – zvedá (zde je umístěna popsaná mušle). Ve středu horní římsy je plastická voluta. Zadní strana soklu je obdobou strany přední. V dolní části je zde vpadlé obdélné zrcadlo s dovnitř vybranými rohy, lemované páskou. V zrcadle se nachází reliéf sv. Antonína Paduánského. Světec je znázorněn v čelním postoji, oblečen do řádového roucha;

pod oděvem je viditelná Antonínova pravá bota. Na pravé ruce, ohnuté v lokti, chová světec Ježíška, levou rukou ho přidržuje. Ježíšek drží Antonína za bradu. Nahoře výjev ukončují stylizovaná oblaka (reliéf je značně poškozen, takže mnohé partie již nejsou zřetelné). Nad tímto polem s reliéfem je kartuše, avšak jednoduššího tvaru, než vpředu. Je téměř obdélná, lemovaná akantem, rovněž prázdná. Nad kartuší je opět mušle, obdoba té přední.

Na soklu je umístěno vlastní sousoší Ukřižování. Má poměrně vysoký podstavec, se značně předstupující střední částí - podstavec plynule navazuje na horní římsu soklu. Dolní část podstavce je bez výzdoby, na bocích se konkávně zužuje. Horní část má všechny úseky lemované plastickou páskou, na dolním kraji vždy s volutou. Uprostřed je reliéf čabraky se štrápcem. Boční strany podstavce jsou užší obdobou strany přední – včetně výzdoby. Podstavec ukončuje profilovaná římsička. Sousoší Ukřižování dnes tvoří krucifix a socha P. Marie Bolestné. Krucifix je situován na střední části podstavce, socha P. Marie Bolestné na jeho levé straně – socha z pravé strany chybí. Kříž s ukřižovaným Kristem stojí na skalnatém terénu, u paty kříže leží lebka a hnát. Kristus má obě nohy přibité jedním hřebem – pravá je přeložena přes levou; kratší bederní rouška má cípy po obou stranách Kristova těla. Na hlavě, velmi mírně nakloněné k pravému rameni, spočívá trnová koruna, několik pramenů vlasů splývá přes Kristovo pravé rameno. V horní části kříže je tabulka (dnes bez nápisu). Krucifix má bohaté pozadí z obláčků, sledujících tvar kříže a vyplňujících veškerou plochu. Pozadí doplňují tři andílčí hlavičky, nacházející se z hlediska pozorovatele vlevo. První je zhruba v dolní čtvrtině, situována en face a šikmo – směřuje doprava. Andílek má výrazné rty, krátké vlasy jsou sčesané z čela. Levé andílkovo křídlo zčásti přechází přes svislé břevno kříže. Druhá andílčí hlavička je situována zhruba v úrovni Kristových holení. Je zobrazena čelně, lehce se naklání ke kříži. Andílek má výrazný nos, pootevřená ústa, vlasy opět z čela. Třetí andílek – velmi nezřetelný – je pod ramenem příčného břevna. Situovaný je podobně jako andílek dolní, detaily provedení již nejsou patrné. Nad levým ramenem příčného břevna (dle pozorovatele pravým) je zeměkoule (původně byl zřejmě nad krucifixem ještě Bůh Otec a Duch svatý – vytvářející tak společně Nejsvětější Trojici). Zadní stranu krucifixu tvoří dole terén, zbytek vyplňují mohutné obláčky. Na levé straně podstavce sousoší se nachází socha – pravděpodobně P. Marie Bolestné. Stojí na náznaku terénu, oblečená je do dlouhých šatů s dlouhými rukávy a do pláště – ten je od pasu směrem dolů rozhrnutý. Oděv je členěn do několika záhybů. Postava má sepnuté ruce – zhruba v úrovni pasu, prsty jsou propletené. Hlava chybí. Zadní strana sochy je poměrně jednoduchá, na chybějící hlavě byla zřejmě rouška, splývající po zádech. Poznámky: na soše jsou zbytky polychromie, zejména na reliéfu očištění a postavě P. Marie; na starším evidenčním listu je uváděno, že na sousoší byl nápis (přesnější lokalizace chybí) tohoto znění: „Der römische Kaiser Josef II. kam uns allen zur grossen Freude den 20. Juni 1766 Jahr in dieses wilde Gebirge, sogar 1779 den 25. September Monat sich allhier wieder eingefunden hat. Zum zeitigen und ewigen Dank, schreibet dieses Anton Frank“ (= K velké radosti nás všech přijel 20. června 1766 do těchto divokých hor římský císař Josef II., dostavil se sem opět 25. září 1779. Z věčné vděčnosti toto píše Anton Frank).

Popis památkové hodnoty

jde o hodnotné barokní sochařské dílo ojedinělého konceptu (spojení Kalvárie s Nejsvětější Trojicí, reliéf očištění na soklu), které je výrazným historickým doplňkem veřejného prostoru původní obce Janov

/ <https://www.pamatkovykatalog.cz/sousosi-ukrizovani-13917250/>

Cíl restaurátorských prací:

cílem prací je přispět provedením obnovy ve vymezeném rozsahu k zastavení postupující degradace a ke zlepšení současného stavu díla, jeho dlouhodobému zachování in situ, při odpovídající výtvarně umělecké interpretaci ve vztahu k estetickému působení ve veřejném prostoru, s ohledem na jeho dochovaný stav a zachování autenticity.

Předběžný restaurátorský průzkum:

Sousoší se nachází v bezprostřední blízkosti frekventované komunikace a v dosahu korun mohutných lip. Sousoší bylo v minulosti několikrát restaurováno. Současný stav památky vyžaduje restaurátorský zásah, během kterého by bylo možné realizovat doplňky významných částí kompozice, které dnes chybí a působí rušivě, např. hlava Panny Marie Bolestné, obličejová část Boha Otce. Pokud by se podařilo dohledat kvalitní fotodokumentaci sousoší, byly by možná i varianta doplnění chybějící sochy světce na pravé straně.

Povrch sousoší je pokryt silnou vrstvou nečistot a mikrovegetace. Doplňky chybějící modelace jsou již dožitě a působí na mnoha místech rušivě. Stupňovité schodiště je rozvolněné, spáry mezi jednotlivými stupni jsou popraskané, degradované a na mnoha místech chybí. Na povrchu objektu se nachází lokální depozity zčernalých neprodyšných krust. V místech pravidelného stékání vody po modelaci jsou viditelná místa ohrožená degradací pískovce. Sousoší je komponováno z několika bloků pískovce, spáry mezi jednotlivými částmi jsou dožitě, popraskané. Otevřená je spára v horní části kompozice nad příčným břevnem v partii ramen Boha Otce. U figury Panny Marie Bolestné chybí hlava, je možné, že k odlomení došlo vlivem koroze kotvení železného atributu, další železný čep zalitý olovem se nachází na pravé části hrudníku figury. Korodující čep zalitý olovem je rovněž na pravé části sousoší v místě, kde dříve byla figura světce, na protilehlé straně od Panny Marie Bolestné. Na povrchu modelace figury P.M. Bolestné se nacházejí fragmenty původního barevného konceptu polychromie figury. Fragmenty polychromie nacházíme rovněž v jemném reliéfu očištění na podstavci. Na vrcholu kompozice nad horním příčným břevnem je v levé části fragmentárně zachována figura Boha Otce s holubicí, figuře chybí obličejová část, zřejmě v důsledku roztržení a následnému odlomení v místech kotvení atributu. V zadní partii pláště figury jsou otevřené trhliny, které vedou ke spáře mezi bloky, z nichž bylo sousoší sestaveno. Je předpoklad, že mezi

jednotlivými bloky pískovce budou spojovací železné kované čepy. Detailní průzkum ověří, zda tyto spojovací prvky neohrožují soudržnost jednotlivých částí sousoší. Velké množství dožitých doplňků je ve spodní soklové části, doplnění hran a rohů souvisí s četnými mechanickými poškozeními v těchto místech objektu. Před zahájením restaurátorského zásahu bude nutné provést detailní restaurátorský průzkum, především v horních částech sousoší a zdokumentovat a charakterizovat všechny druhy poruch a defektů v kamenné hmotě – modelaci.

Koncepce restaurátorského zásahu:

Po postavení lešenářských konstrukcí bude proveden detailní restaurátorský průzkum, jeho výsledky budou konzultovány s garanty NPÚ. Nové poznatky mohou částečně ovlivnit koncept restaurátorského zásahu, a to jak v oblasti použitých technologií, tak i v míře doplňování chybějící modelace. Šetrným způsobem budou snímány dožité doplňky a spáry. Po biocidním zásahu bude regulovaným tlakem vody a parou povrch sousoší očištěn od nečistot a mikrovegetace. Čištění nesmí ohrozit dochované fragmenty původní polychromie, které by měly být před čištěním konsolidovány. Je možné, že při odstraňování nečistot budou objeveny další fragmenty původního barevného konceptu na jiných místech sousoší, v tomto případě bude vhodné provést stratigrafické analýzy nových nálezů. Krustové depozity budou šetrně zeslabovány odpovídajícím prostředkem. Následně bude provedena lokální konsolidace degradovaných míst. Po technologické pauze bude chybějící modelace tvarově rekonstruována probarveným minerálním tmelem. V případě tvarové rekonstrukce chybějící hlavy Panny Marie Bolestné, bude figura transferována do ateliéru restaurátora, kde bude rekonstrukce hlavy provedena v reverzibilním materiálu – sochařské hlině. Doplněk by měl vycházet z tvarosloví autora sousoší Ukřižování a čerpat z ikonografie Panny Marie Bolestné. Koncepce doplňku bude odsouhlasena garanty NPÚ a následně, bude po zaformování realizován výdusek hlavy z umělého pískovce, jehož složení se bude svým charakterem co nejvíce blížit původnímu materiálu. Doplněk je rovněž možné realizovat v kameni, dle sádrového modelu. Figura by byla po restaurování osazena na původní místo na nový antikoro čep.

V případě realizace doplňků hlav figur Panny Marie Bolestné a Boha Otce, bude nutné řešit koncept a následnou realizaci chybějících atributů v pozlacené mědi. Rozvolněné stupně schodiště pod podstavcem bude nutné srovnat do původních pozic do vápenné stabilizace. Po očištění a konsolidaci doplnit chybějící hmotu tmely, případně kamenem a dospárovat.

Po dokončené tvarové rekonstrukci sousoší, podstavce a schodů bude provedena plastická a barevná retuš doplňovaných míst. Na závěr bude povrch objektu ošetřen hydrofobizací.

Návrh restaurátorského zásahu:

Biocidní zásah – mikrovegetace bude z povrchu objektu odstraňována aplikací prostředku BFA Remmers

Snímání dožitých doplňků a nefunkčních kovaných čepů – z pískovce budou šetrným způsobem snímány dožité doplňky a vyjmuty již nefunkční kované čepy. V případě osazování nových doplňků, budou původní čepy nahrazeny ušlechtilým materiálem – nerezem nebo zlacenou mědí v případě atributu.

Očištění povrchu kamene – čištění bude prováděno regulovanou tlakovou vodou a parou, neprodyšné krusty budou zeslabeny pomocí aplikace čistící pasty na bázi fluoridu amonného a pomocí čistících past (CPU Immesta, Fassadenreiniger paste Remmers) s následným pomocným odmytím. V průběhu čištění budou konsolidovány fragmenty původní barevné polychromie. Zvoleny budou odpovídající technologie, dle výsledků průzkumu.

Lokální prekonsolidace v místech poruch kamene, trhlin a prasklin a v místech degradace a většího úbytku kamenné hmoty, bude provedena lokální prekonsolidace prostředky, které svými účinky budou odpovídat charakteru poruch (použity budou organosilikátové konsolidanty-Funcosil 100, 300 Remmers, akrylátová pryskyřice-Paraloid B72 rozpuštěná v bezvodém etanolu do 3%).

Doplnění chybějící hmoty- chybějící modelace a hmota pískovce bude tvarově rekonstruována minerálním probarveným tmelem, jehož složení se bude co nejvíce blížit autentické hmotě. Probarvení a granulometrie bude konzultována s odbornými pracovníky NPÚ. Základní kompozici tmelu bude plnivo – křemičitý písek odpovídající granulometrie zrn, organické pojivo – bílý cement, aditivum - polymerní disperze -Sokrat 2804, anorganické pigmenty BAYFEROX 316,920, 96 a případně jiné odstíny, voda.

V případě doplňování chybějící hlavy P.Marie Bolestné bude figura připravena na transfer – ochranné bandáže, odstranění ložné spáry, šetrné vyjmutí z čepu.

V ateliéru restaurátora bude následně v sochařské hlíně provedena rekonstrukce chybějící hlavy, která bude po odsouhlasení koncepce NPÚ zaformována a následně vydusána do umělého restaurátora bude nebo vysekána z kamene, dle sádrového modelu. doplněk bude po osazení na figuru retušován plasticky i barevně.

V případě doplňování tváře Boha Otce, by se rekonstrukce chybějící části realizovala in situ v reverzibilní hmotě, další postup by byl shodný s realizací chybějící hlavy P.M.Bolestné.

Schodišťové stupně – budou po očištění a vyjmutí dožitých spár srovnány do původních pozic do vápenné stabilizace. Minerálním probarveným tmelem budou doplněny všechny defekty. Doplnění rozsáhlejších úbytků hmoty bude realizováno na antikoroarmaturu.

Okolní terén okolo stupňů by měl být dorovnan do původní úrovně, výšky prvního schodišťového stupně.

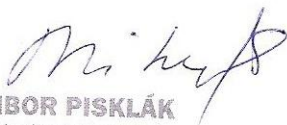
Doplňování spár - bude provedena revize stavu spár mezi jednotlivými kamennými částmi, degradované spáry budou šetrně odstraněny a nahrazeny či doplněny minerálním tmelem a probarveny ve hmotě do odstínu, který bude odpovídat kamennému materiálu.

Plastická a barevná retuš doplňovaných míst – po technologické pauze nutné k vyžrání materiálů bude provedena lokální plastická a barevná retuš doplňovaných míst pigmenty Bayferox fixované v Porosilu ZV firmy AQUA Praha.

Hydrofobizace – po technologické pauze bude povrch sochy a podstavce hydrofobizován siloxanovým prostředkem Funcosil SNL Remmers.

Restaurátorský zásah bude prováděn za vhodných klimatických podmínek. Před zahájením prací a v průběhu rest. zásahu budou svolávány kontrolní dny za účasti garantů NPÚ a investora. Součástí předání hotového díla bude restaurátorská zpráva a fotodokumentace celého restaurátorského zásahu.

Libor Pisklák akad.sochař

LIBOR PISKLÁK
akademický sochař
Havlíčkova 1309/13
Litoměřice 412 01, Česká republika
IČO 613 63 430 DIČ: CZ6201180722

20.04.2025